

**PRÁVNICKÁ FAKULTA
MASARYKOVY UNIVERZITY V BRNĚ**

Obor Veřejná správa

Katedra dějin státu a práva

**Veřejná správa v období Protektorátu
Čechy a Morava**

Bakalářská práce

2011

Karolína Hortová

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma ***Věřejná správa v období Protektorátu Čechy a Morava*** zpracovala samostatně. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury“.

V Českých Budějovicích dne 30. 3. 2011

.....

Touto cestou velmi děkuji vedoucímu mé bakalářské práce, JUDr. Bc. Jaromíru Tauchenovi, Ph.D., LL.M.Eur.Int. za odborné vedení, věcné připomínky a laskavý přístup.

Obsah

Úvod	5
1 Veřejná správa a její organizace	7
1.1 Říšský protektor a jeho úřad	9
1.2 Úřady vrchních zemských radů a jejich organizace	9
2 Vliv říšského práva na právo protektorátní.....	11
2.1 Občanské právo.....	11
2.2 Trestní právo	12
3 Protektorátní správa před Heydrichovou reformou	13
3.1 Územní a zemská samospráva	16
3.2 Zemský úřad Praha	17
3.3 České zemské ústředí obcí, měst , okresů.....	18
4 Veřejná správa po Heydrichově správní reformě	20
4.1 Reorganizace protektorátní vlády a protektorátních ministerstev	21
4.1.1 Ministerstvo spravedlnosti.....	21
4.1.2 Ministerstvo vnitra.....	22
4.2 Říšský protektor a reorganizace jeho úřadu.....	23
4.3 Úřady Oberlandrátů po Heydrichově správní reformě	24
4.4 Reforma protektorátních úřadů.....	24
4.4.1 Územní a zemská samospráva	25
4.4.2 Zemský úřad Praha	26
4.4.3 Nejvyšší správní soud	27
4.5 Správa v oblasti tisku po Heydrichově reformě.....	28
5 Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu.....	29
5.1 Vznik Německého státního ministerstva pro Čechy a Moravu	30
5.2 Organizace Německého státního ministerstva pro Čechy a Moravu	32
Závěr	34
Resumé.....	36
Přehled použité literatury	38

Úvod

Ačkoliv období označované jako Protektorát Čechy a Morava¹² trvalo „pouhých“ 6 let, jedná se o období, jež velmi zásadním způsobem ovlivnilo život v tehdejším Československu.

V odpoledních hodinách dne 14. března 1939 odjel prezident JUDr. Emil Hácha spolu s ministrem zahraničí Chvalkovským do Berlína na jednání s Hitlerem. Hitler měl ovšem v té době již jasnou koncepci: Československo se mělo stát prostřednictvím vojenské okupace součástí Německa, měl být zřízen Protektorát Čechy a Morava. JUDr. Háchovi bylo Hitlerem slíbeno, že Češi budou mít svou autonomii. Možná právě proto, po dlouhém jednání, nakonec JUDr. Hácha s Chvalkovským podepsali dokument, jímž vložili osud Československa do rukou Hitlera.

Český právník Emil Sobota o „autonomii“ slíbené Hitlerem poznamenal, že tato je *elastická, skoupě vyměřená, zaklausulovaná, již předem je pomýšleno na to, aby mohla být kdykoli vzata zpět a aby pro toto zpětvzetí byl již v samém výnosu dán základ*³. Jak se ukázalo, Sobotovo výklad byl zcela správný. Autonomie se již od prvních dnů nejevila jako nejuplněnější tak, jak ji Hitler sliboval JUDr. Háchovi, nýbrž se projevila jako autonomie bez nezadatelných lidských práv, oktrojovaná. Hitlerův slib, že bude Čechům ponechán prostor pro autonomní vývoj, byl popřen ihned po obsazení Čech německým vojskem, neboť byl vydán jazykový výnos, jenž německý jazyk upřednostnil před českým. Rovněž došlo k zákazu vyvěšování vlajek a používání národních symbolů.

V období této šestileté okupace v Československu existovaly 2 linie orgánů. Jedna linie je označována jako „autonomní“ protektorátní orgány a druhá linie je označována jako říšské orgány. Předem mnou je nastolena otázka fungování veřejné správy na území Protektorátu právě v souvislosti s dvoukolejností orgánů veřejné správy.

¹ dále jen jako Protektorát.

² Blíže: BRANDES, D. *Češi pod německým protektorátem: okupační politika, kolaborace a odboj 1939-1945*. 1.vyd. Praha: Nakladatelství PROSTOR, 1999. ; JANÁK, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. 1.vyd. Praha: SPN, 1989.

³ SOBOTA E. *Glosy 1939-1945*. Praha: Jan Laichter, 1946. s. 22.

Práce je rozčleněna do následujících kapitol. Zmíním stat' mé práce. Druhá kapitola „Veřejná správa a její organizace“ se zabývá organizací a postavením Úřadu říšského protektora a rovněž Úřady vrchních zemských radů. Třetí kapitola nazvaná „Zásah německého práva do protektorátního práva“ popisuje činnost soudů v Protektorátu. Čtvrtá kapitola „Protektorátní autonomní správa před Heydrichovou reformou“ se zabývá tím, jakým způsobem byla organizována Územní a zemská samospráva, Zemský úřad Praha a České zemské ústředí obcí, měst a okresů před příjezdem Reinharda Heydricha, jakožto zastupujícího protektora, do Prahy. Pátá kapitola nazvaná „Veřejná správa po Heydrichově správní reformě“ se zabývá problematikou reorganizace veřejné správy poté, co Heydrich přišel se správní reformou. K reorganizaci došlo zejména u protektorátní vlády, protektorátních ministerstev, úřadu říšského protektora, úřadů vrchních zemských radů, v zemské a územní samosprávě apod. Na následujících stranách se budu snažit vylíčit, jak protektorátní a říšské orgány fungovaly vedle sebe a jakým způsobem se ovlivňovaly. Pro zpracování bakalářské práce jsem využila zejména vědeckou metodu komparace mezi protektorátním právem a právem německým.

1 Veřejná správa a její organizace

Jak již bylo řečeno v úvodu, v prvních letech německé okupace Československa existovala tzv. dvojkolejnost veřejné správy (česká a německá). K hlavním představitelům české protektorátní správy patřili především: státní prezident, ministerstva, vláda, okresní úřady, zemské úřady, obecní úřady a protektorátní policie. Německá okupační správa měla zejména za úkol starat se o občany německé národnosti. Ti byli vyjmuti z pravomoci českých protektorátních úřadů. Dalším jejím úkolem bylo českou správu *vésti, dohlížeti na ni a přebudovat ji na plnění říšských zájmů*.⁴

Česká protektorátní správa byla ve své činnosti omezována nejenom úřadem říšského protektora, ale i všemi nižšími německými okupačními úřady, protože vykonávaly funkci tzv. dohlížitele. V české protektorátní správě pronikali na důležité posty němečtí úředníci již od samého počátku vzniku Protektorátu. České protektorátní úřady tak byly nuceny alespoň část své agendy vyřizovat podle německých norem. Všechna tato opatření dokázala, že během krátké doby mohla začít německá okupační správa připravovat zásadní správní změnu, a touto změnou bylo odstranění dvojkolejnosti veřejné správy v Protektorátu.⁵

Rozhodující postavení ve veřejné správě zaujal úřad říšského protektora, jehož zástupcem byl státní tajemník. Kromě německých úřadů existovala protektorátní administrativa, ovšem německá správa do jejích rozhodnutí stále více intervenovala.

V čele protektorátní správy stál státní prezident, dalším orgánem byla protektorátní vláda. Němečtí vládní komisaři nahrazovali starosty měst a obcí. Novinkou bylo zřízení tzv. úřadů vrchních zemských radů (Oberlandrátů), v jejichž čele stáli vrchní zemští radové, kteří byli jmenováni říšským protektorem.⁶

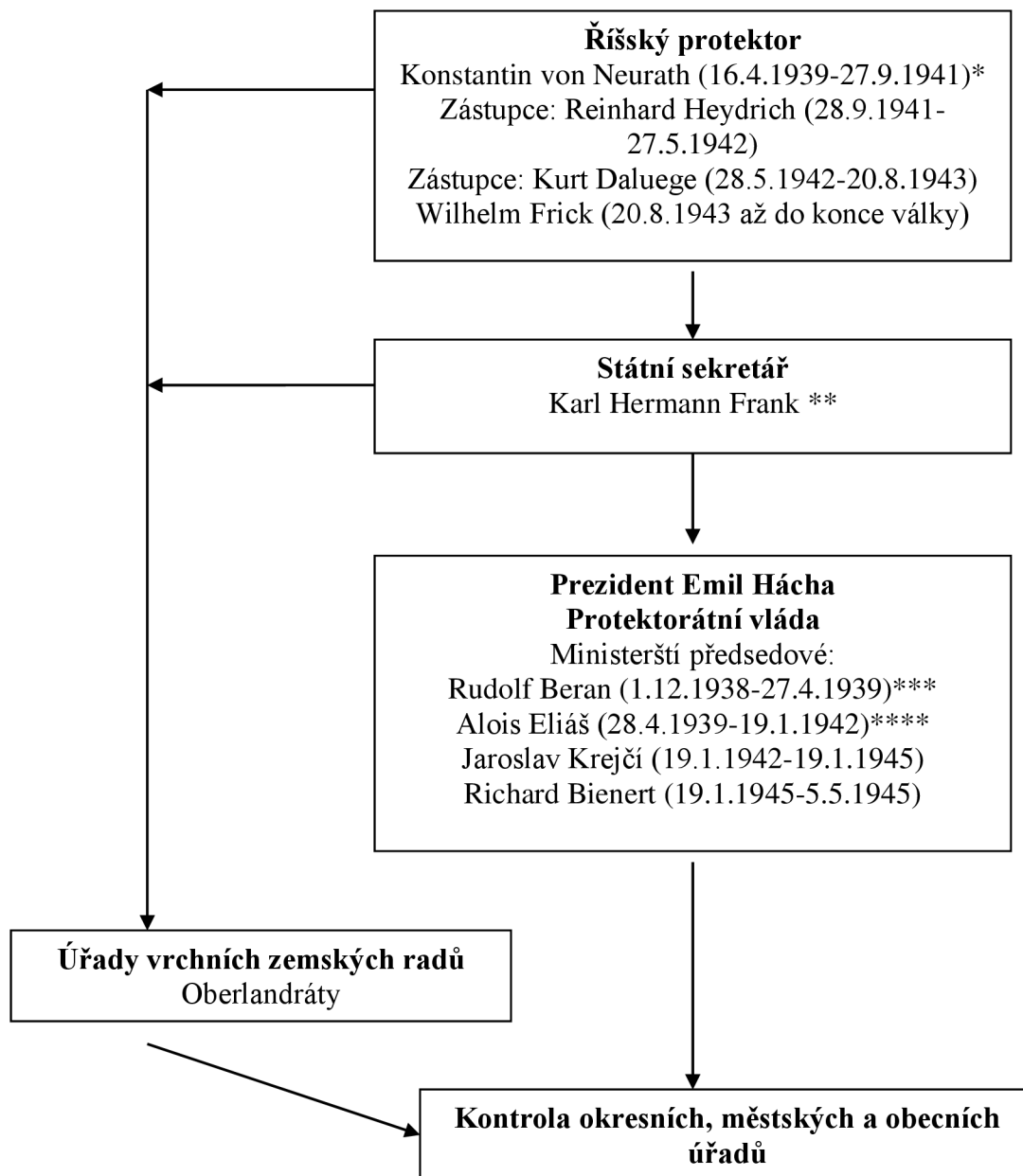
⁴ Proslov Daluégův k představitelům německé okupační správy ze dne 15.6.1942.

Bliže: ŠISLER, S. *Příspěvek k vývoji a organizaci okupační správy v českých zemích v letech 1939-1945*. Sborník archivních prací, 2. ročník, XIII. Vydala archivní správa ministerstva vnitra v nakladatelství Orbis, n.p. Praha, 1963. s. 54.

⁵ Tamtéž, s. 54.

⁶ Srovnej LACINA, K. - ČECHÁK, V. *Vývoj systémů veřejné správy*. Praha: Profesional Publishing, 2001. s. 52 a násl. a 73 a násl.

Schéma č. 1: Institucionální struktura německých okupačních úřadů a česká autonomní vláda Protektorátu Čechy a Morava⁷

Zdroj: TEICHOVÁ, A. *Německá hospodářská politika v českých zemích v letech 1939 – 1945*.

⁷ Vysvětlivky:

*K. von Neurath byl oficiálně odvolán Hitlerem z funkce říšského protektora v Protektorátu Čechy a Morava až 24.8.1943.

** Hitler jmenoval K. H. Franka 20.8.1943 říšským ministrem pro Čechy a Moravu v Protektorátu Čechy a Morava.

*** Rudolf Beran stál v čele vlády pomnichovského Česko-Slovenska bez účasti K. Sirota, který byl od 1.12.1938 do 14.3.1939 ministrem bez portfeje za Slovensko v československé vládě.

**** Alois Eliáš byl zatčen gestapem 27.9.1941 v den příchodu Heydricha do Prahy. Protektorátní vláda bez generála Aloise Eliáše plnila svou funkci až do 19.1.1942.

Zdroj: TEICHOVÁ, A. *Německá hospodářská politika v českých zemích v letech 1939-1945*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1998. s. 61.

1.1 Říšský protektor a jeho úřad

Výnosem ze dne 18.3.1939 Hitler jmenoval říšským protektorem Konstantin von Neuratha. Díky tomuto výnosu byl říšský protektor vybaven v podstatě výlučnou pravomocí, do které nesměly žádné říšské orgány zasahovat. Z toho vyplývá, že říšský protektor nestál v čele pouze německé okupační správy, nýbrž že jeho dohledu podléhala celá česká autonomní správa.

V pravomoci říšského protektora bylo např. potvrzovat a odvolávat členy protektorátní vlády. Dle ústavní listiny sice jmenování členů vlády náleželo formálně státnímu prezidentovi, nicméně ve skutečnosti bylo jmenování uskutečněno až poté, co říšský protektor vyslovil s navrhovaným kandidátem souhlas.⁸

K výkonu své funkce měl říšský protektor rozsáhlý aparát. Jeho zástupcem byl státní tajemník (Staatssekretär). Konstantin von Neurath rozčlenil svůj úřad do 4 oddělení. První oddělení bylo politické, zahrnovalo soudnictví a správu, druhé oddělení zahrnovalo finance a hospodářství, třetí oddělení se zabývalo dopravou a čtvrté oddělení kulturou. Tato jednotlivá oddělení se dále ještě dělila na skupiny a referáty. S výjimkou branné moci byly v úřadu říšského protektora soustředěny všechny resorty. Dovolím si na tomto místě konstatovat, že říšský protektor se v podstatě stal nejvyšším zákonodárcem v Protektorátu a v českých zemích byl neomezeným pánem.

1.2 Úřady vrchních zemských radů a jejich organizace

Úřady vrchních zemských radů (tzv. Oberlandráty) byly nejnižším článkem německé okupační správy. K jejich ustanovení došlo poměrně brzy, už v době vojenské správy, a ihned začaly vykonávat svou činnost. Postavení Oberlandrátů bylo po právní stránce vyřešeno až v Nařízení o vybudování správy a německé bezpečnostní policie v Protektorátu ze dne 1.9.1939, kde bylo obsaženo vymezení jejich působnosti a rovněž organizační základ.⁹

⁸ ŠISLER, S. *Příspěvek k vývoji a organizaci okupační správy v českých zemích v letech 1939-1945*. Sborník archivních prací, 2. ročník, XIII. Vydala archivní správa ministerstva vnitra v nakladatelství Orbis, n.p. Praha, 1963. s. 62.

⁹ TOMÁŠEK, D. – KVAČEK, R. *Causa Emil Hácha*. 1. vyd. Praha: Themis, 1995. s. 52 a 71; též i PASÁK, T. *Pod ochranou říše*. Praha: Práh, 1998. s. 49-52.

Podle tohoto nařízení, konkrétně § 6, byl *Oberlandrát podřízeným úřadem říšského protektora pro všechna správní odvětví, převzatá do vlastní říšské správy, s výjimkou branné moci, říšské pracovní služby, říšské finanční správy, říšské pošty, říšských drah a říšské justice.*

Hlavním úkolem bylo dohlížet na činnost českých úřadů ve svém obvodu, tj. dozírat na činnost okresních a obecních úřadů.

Z hlediska věcné působnosti se jednalo o prvoinstanční úřady pro občany německé státní příslušnosti a částečně pro české obyvatelstvo. Zpočátku obstarávaly sumárně záležitosti typu: výživa lidu, cenová kontrola, odvody branců pro wehrmacht, apod. Postupně se jejich působnost rozšířila a z malých služeben se staly úřady s početným personálem.¹⁰

Lze říci, že české úřady podávaly příslušným Oberlandrátům veškeré zprávy o své činnosti stejně tak, jak to musela činit protektorátní ministerstva říšskému protektorovi.

¹⁰ MARŠÁLEK, P. *Věřejná správa Protektorátu Čechy a Morava v letech 1939-1945*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Ediční středisko v nakladatelství Vodnář, 1999. s. 22.

2 Vliv říšského práva na právo protektorátní

Jak již vyplývá ze samotného zřízení Protektorátu, největší zásahy se dotýkaly oblasti práva.

Domnívám se, že hlavním cílem práva je, nebo by alespoň mělo být, dosažení spravedlnosti, a to tak, že v civilní oblasti má být v právu ten, jehož právo bylo poškozeno, v trestní oblasti si spravedlnost vykládám tak, že má být dopaden pachatel trestného činu a poté náležitě potrestán.

Nutno ovšem říci, že Němci využívali jiný výklad, a sice podle nich bylo trestné to, co škodí německému národu. Na tomto místě bych proto zmínila, že Němci se velmi často ve výkladu odpoutávali od psaného práva a skutkové podstaty trestných činů určovali podle svého „právního citu“. Trestný čin byl vážnější, pokud byl směřován proti německému národu. Nebyl tedy trestán trestný čin jako takový, nýbrž pachatel takového skutku.¹¹

Jako ukázkovou situaci bych uvedla příklad, který uvádí Emil Sobota ve své knize. Pokud by došlo k situaci, že v českém městě by se německý občan dopustil provokativního chování, tak by v konečném důsledku nebyl odsouzen tento německý občan, ale český občan bránící své zájmy. Tento český občan by byl s největší pravděpodobností odsouzen k smrti a to z toho důvodu, že německý soudce brání německé národní zájmy.¹²

2.1 Občanské právo

V oblasti soukromého práva, kam bezpochyby spadá právo občanské, existovaly dva systémy soudů, a to říšské civilní soudy a protektorátní soudy. Pro oba tyto systémy platilo, že se používaly bývalé československé právní předpisy.

¹¹ KNAPP, V. *Problém nacistické právní filozofie*. Reprint pův. vyd. z r. 1947 Dobrá Voda: Nakladatelství ALEŠ ČENĚK, 2002. s. 206.

¹² SOBOTA, E. *Glossy 1939-1944*. 1.vyd. Praha: Jan Laichter, 1946. s. 133.

V souvislosti s předmětnou problematikou bych se zmínila o úpravě tzv. rasové otázky, v jejímž rámci bylo vydáno vládní nařízení o židech a židovských míšencích, kde bylo například řečeno, kdo je považován za Žida¹³, byla zde specifikována práva Židů¹⁴, dále podmínky pro uzavírání sňatků Židů a případné tresty, které Židům hrozily, jestliže se něčím provinili. Jiné ustanovení nařízení se zabývalo židovskou domácností, kdy bylo zakázáno, aby Žid byl hlavou rodiny.

Na dodržování výše zmíněných povinností dohlíželo ministerstvo vnitra a další ministerstvu vnitra podřízené úřady, které měly právo disponovat s pravomocí omezování a zakazování styku Židů s ostatními obyvateli Protektorátu.¹⁵

2.2 Trestní právo

Pro oblast trestního práva považuji za důležité zmínit dvě nařízení z dubna 1939. Jedno z těchto nařízení se týkalo německého soudnictví v Protektorátu, zejména zřizováním německých soudů, jejich organizací, správou či řečením toho, kdo může před soudy vystupovat jako právní zástupce. Druhé nařízení se týkalo trestních předpisů Říše. Tyto se používaly v Protektorátu na trestné činy spáchané Němcem, ale byly zde i specifikovány trestné činy, jež byli spáchány „neněmeckým“ státním příslušníkem, na kterého se vztahovaly trestní předpisy Říše a byl souzen před německým soudem.

Co se týká vztahu mezi německými a protektorátními soudy, nutno říci, že německé soudy měly výlučné postavení. To znamená, že pokud se stalo, že existovala určitá spojitost osob či předmětu, tak byla celá trestní věc posuzována německými soudy, které používaly právní předpisy Říše.¹⁶

¹³ Za Žida byla považována osoba, která měla alespoň 3 židovské prarodiče; ale také osoba, tzv. židovský míšenec, která měla protektorátní příslušnost, patřila k židovské náboženské společnosti a měla 2 židovské prarodiče; dále osoba, která uzavřela manželství s Židem; nebo i nemanželský potomek Žida.

¹⁴ Židům bylo zakázáno např. uzavírat manželství s „nežidem“ či židovským míšencem.

¹⁵ EYSSELT, E. *Trestní předpisy v úpravě rasové otázky*. Časopis Právník. 1942, č. 6. s. 165.

¹⁶ Bliže např. VESELÝ, V. *Říšské právo v Čechách a na Moravě: soubor říšských právních norem platných v Protektorátu Čechy a Morava a příbuzných předpisů protektorátních*. Praha: V. Linhart, 1940. s. 231.

3 Protektorátní správa před Heydrichovou reformou

Státní prezident JUDr. Emil Hácha byl nejvyšší představitelem protektorátní tzv. autonomní správy Protektorátu. Považuji za poněkud zvláštní, že nebyly nikde přesně stanoveny jeho pravomoci.¹⁷ Pravomoci státního prezidenta se alespoň z části měly zakládat na jejich vymezení v ústavní listině z roku 1920 a dalších zákonech, pakliže to neodporovalo „smyslu převzetí ochrany Německou říší“.¹⁸

Říšský protektor K. von Neurath přikázal, aby s JUDr. Háchou udržoval kontakt i státní tajemník K. H. Frank, protože ten byl v pravidelném kontaktu s protektorátní vládou a jednotlivými ministry. Poté, co K. von Neurath přišel do Prahy, se stalo pravidlem, že záležitosti, které byly velkého významu, byly projednávány přímo mezi K. von Neurathem a JUDr. Háchou.¹⁹

JUDr. Hácha přenechal již v roce 1939 vedení protektorátní autonomní správy vládě, se kterou pouze projednával věci zásadní důležitosti a jen nezbytně nutné. Na tomto místě bych zmínila ústavní zákon č. 330/1938 Sb., pocházející z období druhé republiky, který JUDr. Háchovi umožňoval vydávat k návrhům vlády dekrety, které měly sílu ústavního zákona. Nutno říci, že JUDr. Hácha této možnosti využíval minimálně.²⁰

Co se týká výkonné moci, jejím nejvyšším orgánem byla po formální stránce protektorátní vláda. Protektorátní vláda v čele s R. Beranem (předsedou Strany národní jednoty) podal 14. 3. 1939 demisi. Stalo se tak ještě před příjezdem Hitlera do Prahy. Ovšem na žádost JUDr. Háchy zastával svůj úřad až do 27. 4. 1939, kdy JUDr. Hácha jmenoval první protektorátní vládu, v jejímž čele stanul generál A. Eliáš.²¹ Tato vláda vydržela (po formální stránce) až do roku 1942, ovšem v průběhu času v ní došlo k četným změnám. Janák a Hladíková uvádí, že struktura resortů byla až do

¹⁷ V čl.4 Hitlerova výnosu o zřízení Protektorátu Čechy a Morava ze dne 16.3.1939 se dočteme: „Hlava autonomní správy Protektorátu Čechy a Morava požívá ochrany a čestných práv hlavy státu. Hlava protektorátu potřebuje pro výkon svého úřadu důvěry Vůdce a říšského kancléře.“

¹⁸ MARŠÁLEK, P. *Veřejná správa Protektorátu Čechy a Morava v letech 1939-1945*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Ediční středisko v nakladatelství Vodnář, 1999. s.32.

¹⁹ PASÁK, T. *Pod ochranou říše*. Praha: Práh, 1998. s. 53.

²⁰ SCHELLE, K. *Československé dějiny státu a práva v dokumentech*. 6. díl. Období nesvobody (1939-1945). 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1993. s.11-13.

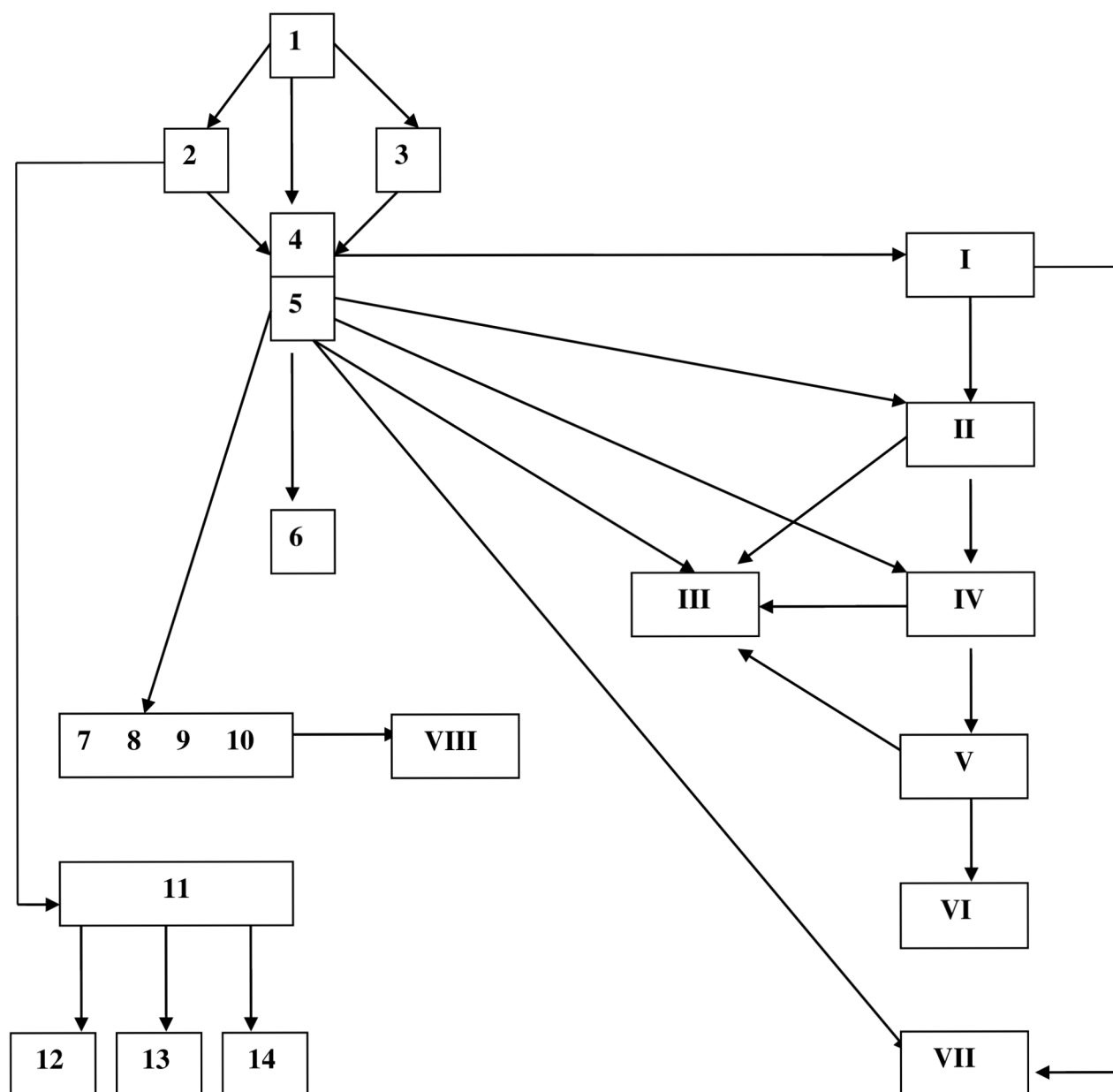
²¹ TOMÁŠEK, D. - KVAČEK, R. *Causa Emil Hácha*. 1. vyd. Praha: Themis, 1995. s. 42.

Heydrichových správních reforem ponechána v tom stavu, jak je reorganizovala druhá republika s tou výjimkou, že od 27. 4. 1939 byla zrušena ministerstva zahraničních věcí a národní obrany.²²

Na následující straně uvádím pro lepší názornost schéma politicko-mocenského systému v Protektorátu Čechy a Morava.

²² JANÁK, J. - HLEDÍKOVÁ, Z. *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. 1. vyd. Praha: SPN, 1989. s. 484.

Schéma č. 2: Model politicko – mocenského systému Protektorátu Čechy Morava

Zdroj: Schéma Jiřího Frajdla v jeho publikaci *Protektorát Čechy a Morava 1939-1945*. Moravská Třebová: Diatex, 1993. s. 57.

Vysvětlivky:

1. Adolf Hitler, vůdce a říšský kancléř
2. Říšští vedoucí strany, Hitlerjunge (Hitlerova mládež), SA, SS, SD, gestapa apod.
3. Říšská vláda
4. Říšský protektor
5. Úřad říšského protektora
6. Oberlandráty (OLR) – vykonávaly dozor a kontrolu nad okresními, městskými a obecními úřady v protektorátu
7. Německý úřední soud

8. Gestapo, SD
9. Jiné bezpečnostní složky (policie, četnictvo)
10. Vojenské posádky německé armády
11. NSDAP
12. Hitlerova mládež (Hitlerjunge)
13. Oddíly SA
14. Pracovní fronta

- I. Státní prezident Emil Hácha
- II. Protektorátní vláda + protektorátní ministerstva
- III. Vládní vojsko a jiné ozbrojené složky (četnictvo)
- IV. Zemský úřad Praha a Brno
- V. Okresní úřady kontrolované OLR
- VI. Městské a obecní úřady kontrolované OLR
- VII. Národní souručenství (NS)
- VIII. Dobrovolné fašistické organizace

Pozn.: Šipky ukazují směr příkazů a kontrol s tím, že z důvodu přehlednosti chybí šipky od č.6 (Oberlandráty) k č.V (okresní úřady) a VI (městské a obecní úřady)

3.1 Územní a zemská samospráva

Po 15. 3. 1939 byla územní samospráva zasažena řadou omezení. Úřady Oberlandrátů zasahovaly do činnosti českých politických úřadů i činnosti samosprávných institucí. Obecní zastupitelstva v oblastech, kde žily německé menšiny, byla vesměs rozpuštěna a německou okupační správou byli do čela obcí jmenováni tzv. vládní komisaři (Regierungskommissare). Tam, kde okresním a obecním zastupitelským sborům byla přiznána činnost, úřady Oberlandrátů zasahovaly do personálního obsazování míst. Kandidáti na obsazovaná místa nejprve museli být schváleni příslušným Oberlandrátem a teprve pak mohli být „zvoleni“ do funkce.²³

Německá okupační správa zasáhla i v činnosti zemských orgánů. Výnosem protektorátního ministerstva vnitra ze dne 14. 8. 1939 byli zemské úřady a zemští prezidenti pověřeni k výkonu působnost zemských zastupitelstev v Čechách a na Moravě, jež byly oficiálně rozpuštěny na základě rozhodnutí protektorátní vlády dne 13. 4. 1940. Toto vládní nařízení zřizovalo tzv. zemské správní komise, jejichž úkolem bylo vykonávat funkci zemských výborů.²⁴

²³ PASÁK, T. *Pod ochranou říše*. Praha: Práh, 1998. s.94; též i SCHELLE, K. *Vývoj veřejné správy v letech 1848-1948*. Brno: Masarykova univerzita, 1993. s. 358-359.

²⁴ VRBATA, J. a kolektiv. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Díl II. Svazek č.2. Praha: Archivní správa ministerstva vnitra ČSR, 1988. s. 62.

Ve vývoji veřejné správy, jejím prvním období, v Protektorátu znamenalo usnesení protektorátní vlády ze dne 18. 9. 1941 konečnou úpravu. Tímto usnesením se místo zemských správních komisí začaly zřizovat zemské rady, které působily jako poradní sbory zemských prezidentů v oboru zemské samosprávy. Co do působnosti zemských prezidentů bych konstatovala, že jejich činnost se vztahovala vesměs na všechny úkoly rozpuštěných zemských zastupitelstev a bývalých zemských výborů. Členové zemských rad nebyli voleni, nýbrž jmenováni protektorátním ministrem vnitra.²⁵ Jaroslav Vrbata (a kolektiv autorů) ve své práci uvádí, že „*Tím v podstatě skončila zemská samospráva Protektorátu Čechy a Morava*“.²⁶

Zástupcem zemského prezidenta byl ustanoven zemský viceprezident. Od počátku okupace Čech a Moravy byli na místa zemských viceprezidentů dosazováni Němci. Úřad říšského protektora v květnu 1940 přikázal, aby němečtí zemští viceprezidenti byli postaveni na roveň zemským prezidentům, a to po všech stránkách. Požadovaná změna byla protektorátní vládou provedena v červnu 1940. Tímto způsobem byli němečtí zemští viceprezidenti postaveni na stejnou úroveň jako zemští prezidenti.²⁷

3.2 Zemský úřad Praha

Od 1. 12. 1928 začal v Praze působit zemský úřad namísto zemské správy politické.²⁸ Celkem mu bylo podřízeno 103 okresních úřadů. Co se týká působnosti zemského úřadu v Praze, po mnichovském diktátu v roce 1938 byla zúžena o 38 okresů, které byly přiřčeny k německé říši. Před vznikem Protektorátu byla působnost zemského úřadu

²⁵ JANÁK, J. - HLEDÍKOVÁ, Z. *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. 1. vyd. Praha: SPN, 1989. s. 490.

²⁶ VRBATA, J. a kolektiv. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Díl II. Svazek č.2. Praha: Archivní správa ministerstva vnitra ČSR, 1988. s. 62.

²⁷ SCHELLE, K. *Československé dějiny státu a práva v dokumentech*. 6.díl. Období nesvobody (1939-1945). 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1993. s. 116; též i HLEDÍKOVÁ, Z.-JANÁK, J.-DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. s. 411.

²⁸ Po vzniku samostatné republiky v roce 1918 (podle tzv. recepčního zákona) zůstaly na území republiky v platnosti všechny zákony, nařízení a správní organizace s tím, že byly podřízeny Národnímu výboru. Mezi úřady, jejichž činnost zůstala i po pádu monarchie, patřila místodržitelství, která začala používat souhrnný název „zemská správa politická“. Viz blíže: VRBATA, J. a kolektiv. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Díl II. Svazek č.2. Praha: Archivní správa ministerstva vnitra ČSR, 1988. s. 61.

poměrně rozsáhlá. Zahrnovala veškeré záležitosti vnitřní správy. Zemský úřad v Praze vykazoval v letech 1929 – 1933 až 62 oddělení. Jelikož zde ale byla snaha o snížení nákladů na veřejnou správu, ministerstvo vnitra omezovalo počet jednotlivých oddělení. V konečné fázi měl v roce 1934 zemský úřad v Praze už jen 53 oddělení.

V březnu 1939, po zřízení Protektorátu, nastaly ve vnitřní organizaci zemského úřadu Praha velké změny. Za nacistické okupace došlo k vytvoření např. cenového oddělení, překladatelského oddělení či kurzů němčiny. Lze říci, že v této podobě zůstala organizace zemského úřadu v Praze až do roku 1943.²⁹

3.3 České zemské ústředí obcí, měst, okresů

České zemské ústředí obcí, měst a okresů bylo povoleno Výnosem ministerstva vnitra č. 6/1939 ze dne 26. 4. 1939 pod názvem „Ústředí českých obcí, měst a okresů“ bylo České zemské ústředí obcí, měst a okresů zřízeno. Jednalo se zájmovou organizaci samosprávných sborů obcí, měst a okresů, jež byla organizována jako soukromoprávní korporace na základě dobrovolnosti. Dne 20. 6. 1941 Ústředí podalo žádost na změnu označení, a to na „České zemské ústředí obcí, měst a okresů“.

České zemské ústředí obcí, měst a okresů mělo napomáhat zejména zdokonalování a upevnění územní samosprávy, podporování podniků sloužících ke zvýšení národní, kulturní a hospodářské vyspělosti českého národa, zvýšení vzdělání českého národa a prohlubování sebevědomí všech vrstev národa. Územní působnost tohoto ústředí byla omezena pouze na Čechy. Pro Moravu a Slezsko byla zřízena ministerstvem vnitra obdobná organizace, a sice Ústředí moravskoslezských obcí, měst a okresů, která měla sídlo v Brně.

České zemské ústředí obcí, měst a okresů se povinně muselo stát členem Stálé delegace českých samosprávných organizací. Tato fungovala jako instituce reprezentující svazky územní samosprávy v Čechách a na Moravě a České zemské ústředí obcí, měst a okresů jí bylo přímo podřízeno. Jejím hlavním úkolem bylo zprostředkovávání a udržování vzájemných styků mezi jednotlivými členskými delegacemi, projednávání společných

²⁹ Tamtéž.

záležitostí z okruhu okresní a obecní samosprávy, zastupování jejích zájmů vůči protektorátní vládě, protektorátním úřadům a veřejnosti či podávání návrhů týkajících se působnosti obecní a okresní samosprávy.

Stálá delegace přijala v březnu 1944 změnu názvu na Ústřední svaz obcí, měst a okresů v Čechách a na Moravě.³⁰

³⁰ PASÁK, T. *Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích z let 1939-1945*. Praha: Univerzita Karlova, 1980. s. 79-80; též VRBATA, J. a kolektiv. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Díl II. Svazek č.2. Praha: Archivní správa ministerstva vnitra ČSR, 1988. s. 241-242.

4 Veřejná správa po Heydrichově správní reformě

Radikální změnu v organizaci výkonu německé okupační moci v Protektorátu znamenala radikální změna Heydrichova správní reforma.

Hitlerův výnos ze dne 7. 5. 1942 se stal východiskem v oblasti legislativy pro změny v německé okupační a protektorátní správě v Protektorátu. Tento Hitlerův výnos opravňoval říšského protektora, aby v dohodě s říšským ministrem vnitra učinil „vhodná opatření za účelem přizpůsobení správy v Čechách a na Moravě právě danému stavu a v tomto smyslu vyhlásil žádoucí právní předpisy“.³¹

Celou správní reformu, resp. likvidaci české autonomie, Heydrich koncipoval tak, aby se odehrála v naprosté tichosti a postupně. Nemělo jít o jednorázovou akci, nýbrž o jakousi sérii dílčích opatření, která měla pomalu a hlavně nenápadně rozvrátit strukturu autonomní protektorátní správy. Heydrich řekl: „*Čech nikdy nepoznal pravý důvod opatření a nebyl hnán k zoufalství*“.³² Proto přípravné práce této správní reformy byly podrobeny velmi přísnému utajení.

Prostřednictvím Heydrichovy správní reformy se protektorátní správa měla stát intenzivnějším prostředkem pro germanizaci české politiky. Účel reformy byl jednoznačný, a to vytvořit jednotnou strukturu správního aparátu, kde správní činnost bude spočívat na českých úřadech a německá okupační správa si na všech stupních správy ponechá rozhodující pravomoci. Dále bude mít neomezený dozor nad českou protektorátní správou.³³

V souvislosti s Heydrichovou správní reformou bych dále zmínila prosazování vytvoření základů pro správní strukturu protektorátu jako již čistě německé oblasti. Z tohoto důvodu začala probíhat reorganizace německých okupačních úřadů i českých

³¹ Český překlad tohoto výnosu je uveden: GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa. I. (1914-1945)* 1.díl. Praha: Karolinum, 2005. s. 401.

³² KÁRNÝ, M.-MILOTOVÁ, J.-KÁRNÁ, M. *Protektorátní politika Reinharda Heydricha*. 1. vyd. Praha: TEPS, 1991. s. 158-164.

³³ LINHARTOVÁ, L.-MĚŠŤÁKOVÁ, V.-MILOTOVÁ, J. *Heydrichova okupační politika v dokumentech*. Praha: Český svaz protifašistických bojovníků, 1987. s. 11.

protektorátních úřadů paralelně. Lze říci, že Heydrich reorganizaci protektorátní vlády považoval za vůbec nejdůležitější krok pro uskutečnění správní reformy.³⁴ Začal ji v podstatě již po svém příjezdu do Prahy v září 1941 vydáním příkazu k zatčení ministerského předsedy, generála Aloise Eliáše.

4.1 Reorganizace protektorátní vlády a protektorátních ministerstev

Dr. Hácha jmenoval novou protektorátní vládu dne 19.1.1942. Sám Heydrich reorganizaci protektorátní vlády charakterizoval jako „Entmachtung“, čili zbavení moci ministerské rady.³⁵ Heydrichovo zrušení ministerské rady způsobilo, že protektorátní vláda jakožto sborový orgán přestala existovat a ministři se od té chvíle nesměli radit. Sekretariát předsedy vlády a protektorátní ministerstva pak převzala úkoly spadající do působnosti úřadu předsednictva ministerské rady.³⁶ Tímto přetvořením protektorátní vlády chtěl Heydrich dosáhnout zejména toho, aby již vláda nebyla „jakýmsi zemským úřadem pro stížnosti proti říši“, nýbrž „prodlouženou rukou říšského protektora“.³⁷

Současně se změnou protektorátní vlády byla Heydrichem provedena i nová organizace protektorátních ministerstev. Jednotlivá protektorátní ministerstva byla nyní přímo spojena s úřadem říšského protektora, nikoli jako do té doby prostřednictvím úřadu předsednictva ministerské rady.³⁸

4.1.1 Ministerstvo spravedlnosti

Ministerstvo spravedlnosti bylo zřízeno Národním výborem československým zákonem č. 2 Sb. z. a n. ze dne 2. 11. 1918.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Vylíčení Heydrichových cílů při reorganizaci je obsažena v jeho zprávě M. Bormannovi ze dne 30.12.1941. Viz dokument č.51 v publikaci: KÁRNÝ, M.-MILOTOVÁ, J.-KÁRNÁ, M. *Protektorátní politika Reinharda Heydricha*. 1. vyd. Praha: TEPS, 1991. s. 193.

³⁶ HLEDÍKOVÁ, Z.-JANÁK, J.-DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. s. 409.

³⁷ BRANDES, R. *Češi pod německým protektorátem: okupační politika, kolaborace a odboj 1939-1945*. Přeložil Petr Dvořáček. 1. vyd. Praha: Nakladatelství PROSTOR, 1999. s. 261.

³⁸ JANÁK, J.-HLEDÍKOVÁ, Z. *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. 1. vyd. Praha: SPN, 1989. s. 485.

Do kompetence ministerstva spravedlnosti spadaly veškeré záležitosti státních zastupitelstev, soudů, poručenských i trestních úřadů. Ministerstvo spolupůsobilo při vyhlášení amnestie a mělo dohled na výkon trestů v nápravných zařízeních.

Legislativní odbor se podílel na vypracovávání zákonů, nařízení v oboru trestního a civilního práva a přípravě mezinárodních smluv.

V období Protektorátu Čechy a Morava ke zrušení ministerstva nedošlo, nicméně jeho působnost byla značně omezena. Na území protektorátu vedle tzv. protektorátní správy justice a soudnictví působilo i říšskoněmecké soudnictví. Toto říšskoněmecké soudnictví ve své činnosti podléhalo pouze říšskému ministerstvu spravedlnosti. Generální zástupci z úřadu říšského protektora měli za úkol sledovat a koordinovat činnost ministerstva s německými okupačními úřady na území protektorátu.³⁹

4.1.2 Ministerstvo vnitra

Zákonem č. 2 Sb. z. a n. byl Národním výborem československým zřízen úřad pro vnitřní správu, jenž dostal název ministerstvo vnitra.

Zákonem nebyla přesně stanovena jeho kompetence. Ve své podstatě do tohoto resortu patřily záležitosti státní správy, otázka bezpečnosti a dále i agendy, které nebylo možné zařadit do jiných ministerstev. Z tohoto důvodu často docházelo ke kompetenčním sporům mezi ministerstvem vnitra a ostatními resorty.

Heydrichovou správní reformou došlo k určitým změnám. Na ministerstvo vnitra přešly z působnosti předsednictva ministerské rady věci organizační či zákonodárství. Podřízenými se staly jak Plánovací komise pro hl. m. Prahu a okolí, tak Komise pro zřehospodárnění veřejné správy.

Ministerstvo veřejných prací bylo zrušeno a jeho úkoly, např. výstavba měst, stavební policie či prostorové plánování přešlo na ministerstvo vnitra. Ministerstvo školství a národní osvěty předalo ministerstvu vnitra záležitosti archivnictví, ministerstvo

³⁹ VRBATA, J. a kolektiv. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Díl II. Svazek č.1. Praha: Archivní správa ministerstva vnitra ČSR, 1989. s. 220-222.

zemědělství předalo veterinární věci a ministerstvo průmyslu, obchodu a živností předalo záležitosti zubních techniků.

Na druhou stranu ale některé pravomoci předalo ministerstvo vnitra. Např. pojišťovnictví či věci akciových společností bylo předáno ministerstvu hospodářství a práce.⁴⁰

4.2 Říšský protektor a reorganizace jeho úřadu

Lze konstatovat, že Heydrichovou reformou se v zásadě postavení říšského protektora nezměnilo, nadále v platnosti zůstaly dříve vydané právní normy. Změny nastaly ve vnitřní organizaci úřadu. Úřad se nově členil následovně.⁴¹

Hlavní oddělení I. – centrální (ústřední) správa a všeobecná vnitřní správa;

Oddělení II. – justiční správa;

Oddělení III. – školská správa;

Oddělení IV. – kulturní politika;

Hlavní oddělení V. – hospodářství a práce;

Oddělení VI. – zemědělství;

Oddělení VII. – finance;

Hlavní oddělení VIII. – doprava a technika;

Oddělení IX. – spoje a pošty.

„Nejvyšší účetní kontrola“ bezprostředně podléhala státnímu tajemníkovi K. H. Frankovi a zástupce zahraničního úřadu byl přímo podřízen samotnému říšskému protektorovi.

Výše zmíněná struktura úřadu říšského protektora byla velmi podobná úpravě protektorátních ministerstev, i názvy jednotlivých oddělení protektorova úřadu

⁴⁰ Tamtéž, s. 158-160.

⁴¹ HLAVÁČOVÁ, M. *Vývoj veřejné správy v Protektorátu Čechy a Morava v letech 1941-1943*. 2009. 108 s. Diplomová práce. Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., Katedra veřejné správy. Vedoucí práce Vladimír Čechák. 82 s.

odpovídaly protektorátním ministerstvům, pouze s tím rozdílem, že navíc bylo IX. oddělení, tj. spoje a pošty.⁴²

4.3 Úřady Oberlandrátů po Heydrichově správní reformě

Agenda Oberlandrátů se ve velké míře rozrostla. Původně „politické a řídicí instituce“ se přeměnily v čistě německé správní úřady. Heydrichova správní reforma Oberlandráty zasáhla jak po stránce organizační, tak i kompetenční. Některé Oberlandráty byly zrušeny, Protektorát Čechy a Morava byl rozdělen na zvětšené obvody sedmi Oberlandrátů, jež měly sídla v Praze, Plzni, Hradci Králové, Českých Budějovicích, Brně, Moravské Ostravě a Jihlavě.

Oberlandráti, neboli vrchní zemští radové, byli postaveni na stejnou úroveň jako vedoucí jednotlivých oddělení v úřadu říšského protektora. Začali být proto označováni jako inspektoři říšského protektora. Tito se měli do budoucna stát „čistě dozorčími a řídicími orgány“ protektorátní správy. Působnost Oberlandrátů zejména v oblastech německé státní příslušnosti, židovského majetku, zbraní apod. byla převedena na zemské úřady či na nově vzniklou instituci označenou jako „vedoucí okresní hejtmani“.⁴³

4.4 Reforma protektorátních úřadů

Reforma úřadů Oberlandrátů s sebou přinesla změny i v územním uspořádání protektorátních úřadů. Aby byly dosaženy cíle Heydrichovy správní reformy, bylo nutné provést změny v organizaci dosavadní české politické správě.

Proto byla v Čechách zrušena, s účinností od 1. 6. 1942, celá řada okresních úřadů a tyto byly sloučeny se sousedním okresem.⁴⁴ Heydrichovo Nařízení o správě z příkazu Říše v Protektorátu Čechy a Morava ze dne 23.5.1942 navazovalo na reorganizaci

⁴² MARŠÁLEK, P. *Veřejná správa Protektorátu Čechy a Morava v letech 1939-1945*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Ediční středisko v nakladatelství Vodnář, 1999. s. 58.

⁴³ HLEDÍKOVÁ, Z.-JANÁK, J.-DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. s. 408.

⁴⁴ MARŠÁLEK, P. *Veřejná správa Protektorátu Čechy a Morava v letech 1939-1945*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Ediční středisko v nakladatelství Vodnář, 1999. s. 55.

protektorátních politických úřadů,⁴⁵ jenž vstoupilo v platnost 15. 6. 1942, tedy 11 dní po Heydrichově smrti. Smyslem tohoto nařízení bylo, že říšský protektor mohl určit zemské úřady, politické úřady a policejní úřady protektorátu, aby vykonávaly tzv. *správu z příkazu říše*.⁴⁶ Ty protektorátní úřady, na které byla takto přenesena agenda říšských orgánů, ke svému úřednímu označení musely připojit dovětek „správa z příkazu říše“. Při vykonávání své činnosti používaly malou říšskou pečeť. Okresní úřady ve vyřizování své agendy nadále podřízeny pokynům příslušného Oberlandráta.⁴⁷

Na „zemské prezidenty – správa z příkazu říše“ byly z působnosti Oberlandrátů přeneseny některé úkoly, jako např. přiznání německé státní příslušnosti, vyloučení židů z hospodářství v protektorátu, souhlas k výrobě, držení a nošení zbraní apod.

Na „okresní úřady – správa z příkazu říše“ přešly úkoly typu: záležitosti potravinových lístků; dopravy; uspořádání zemědělských trhů; zdravotnictví; veterinářství a záležitosti válečného vyživovacího hospodářství. Ačkoliv tyto služebny zůstaly formálně pod hlavičkou okresního úřadu, řídil je odborný německý úředník a tím byl okresní hejtman fakticky zatlačen do pozadí.⁴⁸

Na tomto místě bych zmínila druhé prováděcí nařízení o správě z příkazu Říše ze dne 23. 3. 1944, jenž vstoupilo v platnost 1. 4. 1944. Díky tomuto nařízení došlo k tomu, že pojem „vedoucí okresní hejtmáni“ byl nahrazen novým termínem „hejtmáni s rozšířenou působností (pravomocí)“.⁴⁹

4.4.1 Územní a zemská samospráva

Poté, co v březnu 1939 nacistické vojsko obsadilo zbytek republiky, se veřejná správa v Protektorátu stala „loutkou“ německé okupační správy. Říšský protektor vykonával přímý dozor nad činností zemských úřadů. Územní organizace byla měněna v souladu

⁴⁵ Nařízení říšského protektora o správě z příkazu Říše v Protektorátu Čechy a Morava ze dne 23.5.1942 (Věst. nař. 1942, s. 118).

⁴⁶ Tamtéž, § 5.

⁴⁷ ŠISLER, S. *Příspěvek k vývoji a organizaci okupační správy v českých zemích v letech 1939-1945*. Sborník archivních prací, 2. ročník, XIII. Vydala archivní správa ministerstva vnitra v nakladatelství Orbis, n. p., Praha, 1963. s. 79.

⁴⁸ MARŠÁLEK, P. *Veřejná správa Protektorátu Čechy a Morava v letech 1939-1945*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Ediční středisko v nakladatelství Vodnář, 1999. s. 56.

⁴⁹ Nařízení říšského protektora ze dne 23.3.1944 (Věst. nař. s. 45).

s potřebami německé okupační správy, tj. byly slučovány politické okresy a upravovány jejich obvody.⁵⁰

V rovině zemské se opatření v největší míře projevila v oblasti policejní správy. V této oblasti došlo ke zřízení nové instituce – „inspektora uniformované policie“. Tento inspektor dá se říci, že fungoval jako „spojka“ mezi velitelem uniformované policie a velitelskými uniformovaných bezpečnostních složek (tj. zemských četnických velitelských a policejních ředitelství). Pro inspektory uniformované policie byla prováděcí normou Služební instrukce ze dne 24. 8. 1942. Tato instrukce určovala podrobnosti týkající se jeho činnosti. Instituce Inspektora uniformované policie byla přiřčena k zemským úřadům, podléhala zemskému viceprezidentovi a jeho přímým nadřízeným byl generální velitel uniformované policie.

Dle vládního nařízení č. 77 Sb. z. a n. ze dne 28. 3. 1944 spadalo pod uniformovanou protektorátní policii četnictvo, uniformovaná vládní policie, uniformovaná obecní výkonná policie a hasičstvo z povolání neboli požární ochranná policie.

Zemská samospráva začala být ihned od samého vzniku Protektorátu oklešťována a její úkoly byly přeneseny na zemské úřady. Usnesením protektorátní vlády o zřízení zemských rad ze dne 18. 9. 1941 byla v podstatě zemská samospráva zlikvidována.⁵¹

4.4.2 Zemský úřad Praha

Organizace zemského úřadu byla rovněž Heydrichovou reformou veřejné správy zasažena. Jak jsem již uvedla výše, 15. 6. 1942 vstoupilo v platnost Nařízení říšského protektora o správě z příkazu říše. Tímto nařízením došlo k přenesení některých agend úřadu říšského protektora na prezidium zemského úřadu, např. agenda smíšených manželství na území protektorátu; odvolací řízení ve věcech rodinné výživy pro německé státní příslušníky v Protektorátu atd.

O zemském úřadu se mluvilo jako o „zemském prezidentovi – správa z příkazu říše“. Vedoucím této agendy byl německý zemský viceprezident a vyřizovaly ji osoby

⁵⁰ Vládní nařízení ze dne 26.9.1940 č. 388 Sb. z. a n..

⁵¹ VRBATA, J. a kol. *Průvodce po archívních fondech a sbírkách*. Díl II. Svazek č. 2. Praha: Archivní správa ministerstva vnitra ČSR, 1988. s. 24.

německé národnosti, jež byly k úřadu přiděleny a jejichž počet neustále stoupal. Lze říci, že Nařízení říšského protektora o správě z příkazu říše přineslo velmi silnou germanizaci tohoto úřadu.⁵²

Z důvodu šetření s německou pracovní silou došlo v roce 1943 k organizační změně, kdy agenda zemského úřadu byla rozdělena do IV. odborů, a to odbor I. – vnitřní a všeobecná správa, odbor II. – vzdělávání a osvěta, odbor III. – hospodářství a odbor IV. – technická služba.⁵³

4.4.3 Nejvyšší správní soud

Na základě Nařízení Národního výboru československého č. 3 Sb. z. a n. ze dne 2. 11. 1918 se stal platným zákon o Nejvyšším správním soudu a řešení kompetenčních konfliktů. Instrukce vznikla zejména z potřeby posuzovat zákonnost správních úřadů (převážně občanského charakteru). Týkalo se to nejen státní správy, ale i orgánů obecní, okresní a zemské správy.⁵⁴

Nejvyšší správní soud měl pravomoc posuzovat kompetenční konflikty mezi řádnými soudy na jedné straně a správními úřady na straně druhé a rovněž typově stejné spory Nejvyšším správním soudem a řádnými soudy.⁵⁵

Po zřízení Protektorátu a vytvoření samostatného Slovenského státu v březnu 1939 došlo k omezení působnosti Nejvyššího správního soudu, a to pouze na protektorátní území. V roce 1940 vydal Slovenský sněm nařízení č. 120, jímž v Bratislavě vznikl Nejvyšší správní soud s působností pouze pro Slovensko. Tento měl navíc od původního Nejvyššího správního soudu ve své kompetenci i právo nalézací, což od sebe oba dva soudy odlišovalo.⁵⁶

⁵² Nařízení říšského protektora o správě z příkazu Říše v Protektorátu Čechy a Morava ze dne 23.5.1942 (Věst. nař. 1942, s. 118).

⁵³ VRBATA, J. a kol. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Díl II. Svazek č. 2. Praha: Archivní správa ministerstva vnitra ČSR, 1988. s. 64.

⁵⁴ Zákon o nejvyšším správním soudu v roce 1937 upraven dvěma doplňujícími zákony. Lze ale říci, že obě tato doplnění se nedotkla původního ustanovení z roku 1918, šlo v podstatě jen o jeho doplnění zpřesněním jednacích řádů.

⁵⁵ VRBATA, J. a kol. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Díl II. Svazek č. 1. Praha: Archivní správa ministerstva vnitra ČSR, 1989. s. 332.

⁵⁶ Tamtéž, s. 332.

4.5 Správa v oblasti tisku po Heydrichově reformě

Základní směrnice upravující český tisk vydávalo oddělení tisku při kulturně politické sekci úřadu říšského protektora. Dílčí pokyny šéfredaktorům protektorátního tisku vydávalo Ústředí tiskové a dozorčí služby, a to až do roku 1942. Na základě vládního nařízení ze dne 15. 1. 1942 byl ustaven Úřad lidové osvěty, jenž podléhal předsedovi protektorátní vlády. Na přání Heydricha stanul v čele této nové instituce Emanuel Moravec. Pod jeho pravomoc tak přešel veškerý český tisk. Vládním nařízením ze dne 15. 6. 1942 se Úřad lidové osvěty přeměnil na Ministerstvo lidové osvěty, pod jehož správu přešly definitivně i otázky tiskové.⁵⁷

Po dobu války bylo pro německou okupační správu důležité v Protektorátu udržet klid a pracovní výkonnost, zejména z vojenských, strategických a ekonomických důvodů. K tomu jí měl být nápomocen protektorátní tisk. Jak jsem uvedla výše, německá okupační správa vycházela z germanizační politiky. V případě vítězství Německa ve druhé světové válce mělo dojít k její plné realizaci. Podle Heydricha by germanizace znamenala zánik celého českého národa.⁵⁸ Domnívám se, že český legální tisk v období Protektorátu lze hodnotit jako nejhlubší úpadek žurnalistiky, neboť byl jednoznačně orientován proněmecky.⁵⁹

Za německé okupace byla pozastavena činnost u 1887 českých novin, časopisů a úředních věstníků. To vypovídá o výrazném pronásledování českého tisku německou okupační správou. Český legální tisk byl pod německým vlivem po celou dobu existence Protektorátu. I přesto je ale pokládán za důležitý historický pramen, neboť obsahuje údaje z oblasti působení německé okupační správy, české protektorátní správy, činnosti různých institucí, které jsou důležité pro všeobecné poznání let 1939 – 1945.⁶⁰

⁵⁷ PASÁK, T. *Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích z let 1939-1945*. Praha: Univerzita Karlova, 1980. s. 65.

⁵⁸ KRÁL, V. *Zločiny proti Evropě*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1964. s. 356.

⁵⁹ Nedůsledná práce cenzorů byla v Protektorátu Čechy a Morava trestána i smrtí. In: PASÁK, T. *Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích z let 1939-1945*. Praha: Univerzita Karlova, 1980. s. 72.

⁶⁰ Tamtéž, s. 78.

5 Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu

Dne 4. 6. 1942 zemřel na následky atentátu SS – Obergruppenführer Reinhard Heydrich a ctižádostivý a ambiciózní K. H. Frank vytužil svou velkou šanci. Vždy usiloval o vůdčí postavení a neomezenou moc v rámci Protektorátu.⁶¹

K. H. Frank byl znám pro svou nenávist vůči českému národu. Značně výstižně o této skutečnosti svědčí i výpověď Němky Kateřiny Popové, která u Franků v roce 1942 sloužila: „*Pokud vím, byl Karl Hermann Frank sadisticky založen a Čechy k smrti nenáviděl. Pamatuji se, že mu jednou telefonovali z Černínského paláce a on do telefonu zakřičel: 'Lassen sie die tschechischen Hunde erschliessen!' - 'Dejte ty české psy zastřelit!' V tu dobu jsem byla právě v jeho pokoji, kam jsem mu nesla snídani.*“⁶²

Dne 28. 5. 1942 se Hitler podělil s K. H. Frankem se svou představou o dalším postupu v Protektorátu. Tak se K. H. Frank dozvěděl, že to má být on, komu Hitler plánuje svěřit vedení státně – politických záležitostí (po skončení dočasného Daluegova zmocnění k provedení policejních akcí v souvislosti s atentátem na Heydricha).⁶³

Mezi tím si ovšem zastupující říšský protektor Kurt Daluege v Protektorátu vyhradil rozhodování nejenom v policejních věcech, ale i politických. Z toho důvodu nemínil svou pozici vyklidit dobrovolně, a ani neměl v úmyslu s K. H. Frankem uzavírat jakousi dohodu o rozdělení kompetencí v Protektorátu.⁶⁴ Daluege se od samého počátku svého působení v Protektorátu snažil o oslabení postavení K. H. Franka, a proto své úkoly často plnil bez jeho vědomí.⁶⁵ To potvrzuje i skutečnost, že Daluege jmenoval generálním inspektorem správy v úřadu říšského protektora svého přítele gen.

⁶¹ V této souvislosti bych zmínila posudek R. Heydricha na svého spolupracovníka K. H. Franka, který Heydrich přednesl i Hitlerovi: „...zprvu radikál, aby se ukázal mužem na svém místě; jeho řešení – snesení všech možných důvodů, aby se vymanil z diktátu Berlína, a to jen ve prospěch vlastní... Smyslem Frankových návrhů není snaha po autonomii Čechů, nýbrž po autonomii vlastní, tj. Frankově, odvislé od říšského centralismu...“ Citováno z: MOULIS, M. – TOMÁŠEK, D. *K. H. Frank: Vzestup a pád karlovarského knihkupce*. 2. doplněné vydání. Praha: Epocha, 2003. s. 259 - 260.

⁶² Tamtéž, s. 237 – 238.

⁶³ Blíže: Zpověď K. H. Franka podle vlastních výpovědí v době vazby u Krajského soudu trestního na Pankráci. s. 136.

⁶⁴ MOULIS, M. – TOMÁŠEK, D. *Život plný nenávisti*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1977. s. 167.

⁶⁵ Blíže: Zpověď K. H. Franka podle vlastních výpovědí v době vazby u Krajského soudu trestního na Pankráci. s. 135 – 138.

Reinefahrt, jenž K. H. Frankovi, jakožto státnímu tajemníkovi, nepodléhal a jehož Daluege vybavil zvláštními plnými mocemi. Prostřednictvím Reinefahrtu pak mohl Daluege udělovat pokyny jednotlivým oberlandrátním inspektorům, a nikoliv prostřednictvím K. H. Franka.⁶⁶

Je pochopitelné, že K. H. Frank se s odsunutím na třetí místo v žebříčku nacistických hodnostářů v Protektorátu nehodlal smířit a usiloval o odvolání Daluega z funkce zastupujícího říšského protektora. Úspěch K. H. Franka zaznamenal v okamžiku, kdy jeho koncepce, počítající se zmírněním odvetných opatření proti českému obyvatelstvu v Protektorátu, byla schválena samotným Hitlerem. Poté, na podzim 1942, se K. H. Frank stal stálým zástupcem protektora s právem podepisovat úřední listiny s dodatkem „v zastoupení“ v Praze.⁶⁷

Avšak samotné rozhodnutí o tom, jak dlouho Daluege ve své funkci setrvá, záviselo pouze na Hitlerovi. Hitler si byl dobře vědom, že tento stav je dlouhodobě neudržitelný, a proto se snažil vzniklou situaci řešit. Vzhledem k tomu, že se začala značně komplikovat válečná situace, v této souvislosti bylo nutné řešit závažnější úkoly. Hitler proto při jednáních s Dr. Lammersem a M. Bormannem rozhodl, že „záležitost nemá být dále sledována“.⁶⁸ Zájem o Protektorát u Hitlera vyvolalo až Daluegovo onemocnění v létě 1943, které mu bránilo plnit úkoly spojené s funkcí zastupujícího říšského protektora.⁶⁹

5.1 Vznik Německého státního ministerstva pro Čechy a Moravu

V srpnu 1943 byl státní tajemník K. H. Frank povolán k Hitlerovi. Ten mu oznámil, že ze zdravotních důvodů bude Daluege odvolán z funkce zastupujícího říšského protektora, a rovněž K. von Neurath bude na vlastní žádost zproštěn funkce. Novým říšským

⁶⁶ MARŠÁLEK, P. *Veřejná správa Protektorátu Čechy a Morava v letech 1939-1945*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Ediční středisko v nakladatelství Vodnář, 1999. s. 60 - 61.

⁶⁷ Blíže: Zpověď K. H. Franka podle vlastních výpovědí v době vazby u Krajského soudu trestního na Pankráci. s. 74.

⁶⁸ K. H. Frankovi nezbývalo, než dále čekat. Jistou útěchou mu ale mohlo být jeho povýšení do hodnosti SS - Obergruppenführera, jenž se uskutečnilo 20.6.1943. In: GEBHART, J. – KUKLÍK, J. *Dramatické i všední dny protektorátu*. 1. vyd. Praha: Themis, 1996. s. 261.

⁶⁹ MOULIS, M. – TOMÁŠEK, D. *Život plný nenávisti*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1977. s. 175.

protektorem bude jmenován Wilhelm Frick.⁷⁰ Zároveň K. H. Frankovi sdělil, že bude jmenován „německým státním ministrem pro Čechy a Moravu“ (Der deutsche Staatsminister für Böhmen und Mähren).⁷¹

Vztah říšského protektora a německého státního ministra se vyřešil velmi rychle, překvapivě neprávní cestou. Odborná literatura uvádí, že poté, co oba nejvyšší představitelé německé okupační správy v Protektorátu nastoupili do svých funkcí (dne 14. 10. 1943), W. Frick odjel z Protektorátu zpět do Německa a tím dobrovolně „vyklidil pole působnosti“ K. H. Frankovi.⁷²

Z výše uvedeného lze říci, že W. Frick měl v Protektorátu úplně odlišné postavení než jeho předchůdci, neboť mnoho dosavadních práv říšského protektora bylo přeneseno na státního ministra K. H. Franka. Říšskému protektorovi náleželo potvrzování členů protektorátní vlády, jmenování a propouštění německých úředníků v Protektorátu či vykonávání práva milosti a abolicie. Říšský protektor byl vázán Hitlerovými pokyny a ze své funkce byl odpovědný pouze jemu. Říšský protektor nyní vykonával de facto jen reprezentativní funkci bez jakékoliv rozhodovací pravomoci.⁷³

Rozsáhlá protektorova působnost v Protektorátu Čechy a Morava přešla na státního ministra K. H. Franka. S hodností státního ministra konečně obdržel skutečnou moc

⁷⁰ Wilhelm Frick (* 12.3.1877 - † 16.10.1946): německý nacistický politik a právník; v letech 1933-43 působil jako Hitlerův ministr vnitra a v letech 1943-45 po K. von Neurathovi druhý oficiální říšský protektor v Protektorátu Čechy a Morava. Narodil se v německém Alsenzu v rodině učitele. Vystudoval práva v Berlíně, Heidelbergu a Mnichově. Roku 1923 pracoval jako mnichovský policejní ředitel, ve stejném roce se seznámil s Hitlerem. Účastnil se Hitlerova mnichovského tzv. „pivnicového puče“, po tomto neúspěšném puči byl odsouzen k podmíněnému trestu odnětí svobody a byl nucen opustit své místo u policie. Roku 1924 vstoupil do NSDAP a do aktivní politiky. Stal se poslancem Říšského sněmu za NSDAP. Poté, co se Hitler roku 1933 dostal k moci, působil jako ministr vnitra a v této funkci setrval až do roku 1943. Díky této funkci byl Frick zodpovědný za zavádění legislativních i administrativních opatření a za realizaci tzv. „norimberských zákonů“ z roku 1935. Byly to zákony, které zbavily židovské obyvatelstvo téměř všech práv. Po odchodu z říšské vlády se stal druhým oficiálním říšským protektorem pro Čechy a Moravu po K. von Neurathovi. V této funkci setrval až do konce 2. sv. války. Po skončení 2. sv. války byl Frick zatčen a souzen Norimberským válečným tribunálem. Ten jej uznal vinným za páchání válečných zločinů a 16.10.1946 byl Frick popraven oběšením. Životopis Fricka: ČVANČARA, J. *Někomu život, někomu smrt: československý odboj a nacistická okupační moc 1941-1943*. 3. doplněné vydání. Praha: Laguna, 2008. s. 230.

⁷¹ MOULIS, M. – TOMÁŠEK, D. K. H. Frank: *Vzestup a pád karlovarského knihkupce*. 2. doplněné vydání. Praha: Epoque, 2003. s. 304.

⁷² GEBHART, J. – KUKLÍK, J. *Dramatické i všední dny protektorátu*. 1. vyd. Praha: Themis, 1996. s. 265 - 266.

⁷³ MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přepracované vydání. Praha: Linde, 2003. s. 471; též i JANÁK, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. 1. vyd. Praha: SPN, 1989. s. 483.

v českých zemích, po které vždycky tak toužil. K. H. Frankovi, resp. jeho novému úřadu označeném jako „Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu“, nyní náležely úkoly úřadu říšského protektora v oblasti normotvorby a správy v Protektorátu. Šlo v podstatě o pokračování dosavadního úřadu říšského protektora s tím rozdílem, že samotnému říšskému protektorovi zůstala jen „kancelář říšského protektora v Čechách a na Moravě“ (Büro des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren).⁷⁴

K. H. Frank byl od konce roku 1943 rozhodujícím činitelem v rámci celé protektorátní správy.⁷⁵ Z tohoto důvodu nesl na území Protektorátu odpovědnost za realizaci opatření tzv. totální války (Totalkrieg). Totální válka byla oficiálně vyhlášena ministrem nacistické propagandy Dr. Josephem Goebbelsem⁷⁶, a to dne 18. 2. 1943 při jeho projevu v Berlíně, kde se vyjadřoval k vojenským porážkám nacistického Německa.⁷⁷

5.2 Organizace Německého státního ministerstva pro Čechy a Moravu

Dá se říci, že vnitřní organizace Německého státního ministerstva v Protektorátu zůstala stejná jako u dřívějšího úřadu říšského protektora. V podstatě došlo pouze ke změně názvu jednoho a toho samého úřadu.

Výnosem ze dne 4. 11. 1943 zveřejnil K. H. Frank členění Německého státního ministerstva pro Čechy a Moravu.⁷⁸ Jednotlivá oddělení Německého státního ministerstva byla v souladu s kompetencí protektorátních ministerstev. Jistou novinkou

⁷⁴ HLEDÍKOVÁ, Z. – JANÁK, J. – DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. s. 408.

⁷⁵ MARŠÁLEK, P. *Veřejná správa Protektorátu Čechy a Morava v letech 1939 – 1945*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Ediční středisko v nakladatelství Vodňář, 1999. s. 62.

⁷⁶ Joseph Goebbels (* 29.10.1897 - † 1.5.1945) se narodil v přísně katolické maloměstské rodině v porýnském Rheydtu. Vystudoval historii a literaturu v Heidelbergu. V 1. sv. válce odmítl nastoupit vojenskou službu kvůli nemocné noze, zkrácené v důsledku dětské obrny. Fyzický zdravotní stav Goebbelse poznamenal na zbytek života. Protože nesplňoval ideál zdravého, blondatého nordického muže, snažil se tento nedostatek kompenzovat ideologickým fanatismem a radikalismem. Roku 1922 se stal členem NSDAP a roku 1933 ho Hitler jmenoval Říšským ministrem veřejné osvěty a propagandy. Díky tomu Goebbels získal kontrolu nad všemi sdělovacími prostředky, tiskem, rozhlasem, kinem a jiným uměním v nacistickém Německu. Goebbels opovrhoval jakoukoli lidskostí; nenáviděl Židy, privilegované a úspěšné lidi. 1.5.1945 spáchal Goebbels se svou ženou Magdou sebevraždu. O den dříve otrávil Magda všech 6 jejich dětí.

Podrobně: IRVING, D. *Goebbels: pán myšlenek Třetí říše*. Přeložil Radim Šimek. Nakladatelství Jota, 2004.

⁷⁷ GEBHART, J. – KUKLÍK, J. *Dramatické i všední dny protektorátu*. 1. vyd. Praha: Themis, 1996. s. 256.

⁷⁸ Věstník nařízení 1943. s. 147.

se staly tzv. „generální referáty“ (Generalreferanten). Tyto měly svou obdobu v odděleních protektorátních ministerstev, pokud nebyly protějškem jiných nejvyšších protektorátních ústředních úřadů.⁷⁹

Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu bylo rozčleněno následujícím způsobem, a to na úřad ministra, nejvyšší účetní kontrolu, centrální správu a dalšími odděleními v čele s tzv. generálními referáty:⁸⁰

- I. Všeobecná a vnitřní správa;
- II. Justice;
- III. Školství;
- IV. Kulturní politika;
- V. Hospodářství a práce;
- VI. Výživa a zemědělství;
- VII. Finance;
- VIII. Doprava a technika;
- IX. Spoje a pošta.

K. H. Frankovi rovněž podléhal velitel bezpečnostní policie a SD a velitel německé pořádkové policie. Ti vykonávali dozor nad protektorátními bezpečnostními sbory, tj. protektorátní policií, četnictvem atd. U některých oddělení Německého státního ministerstva pro Čechy a Moravu existovali různí zmocněnci, a to tak, jak u dřívějšího úřadu říšského protektora.⁸¹

⁷⁹ Zřízení Německého státního ministerstva pro Čechy a Moravu znamenalo další krok v odbourávání zbytků české protektorátní správy. Vytvořením „generálních referátů“ byla jednotlivá oddělení protektorátních ministerstev přímo napojena na německou okupační správu v Protektorátu Čechy a Morava. K. H. Frankovi se tím podařilo ještě víc a hlouběji ovládnout veškerou protektorátní správu. Blíže: ŠISLER, S. *Příspěvek k vývoji a organizaci okupační správy v českých zemích v letech 1939-1945*. Sborník archivních prací, 2. ročník, XIII. Vydala archivní správa ministerstva vnitra v nakladatelství Orbis, n.p. Praha, 1963. s. 70.

⁸⁰ MARŠÁLEK, P. *Veřejná správa Protektorátu Čechy a Morava v letech 1939-1945*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Ediční středisko v nakladatelství Vodnář, 1999. s. 63.

⁸¹ Např. vedoucí spojovací úřadovny k odborům, pověřenec pro organizace či pověřenec říšské letecké správy, popř. jiné organizační jednotky (centrála pro veřejné zakázky). Blíže: MARŠÁLEK, P. *Veřejná správa Protektorátu Čechy a Morava v letech 1939-1945*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Ediční středisko v nakladatelství Vodnář, 1999. s. 63.

Závěr

V roce 1945 bylo jen otázkou času, kdy Hitlerova Třetí říše zmizí v propadlišti dějin. A tato situace se začala postupně projevovat i v Protektorátu.

Dne 19. 1. 1945 byla jmenována vláda, v jejímž čele stanul Richard Bienert. Tato nově vzniklá vláda však nebyla přijata Dr. Háchou, nýbrž K. H. Frankem. Tehdejší atmosféra v Protektorátu se velmi často měnila, možná na to měli vliv i postupující Američané. Z toho důvodu K. H. Frank vyslal česko – německou delegaci, aby navázala s postupujícími Američany spojení. Do navazování spojení s Američany chtěl K. H. Frank zapojit i účastníky domácího odboje, např. uvězněného Vladimíra Krajínu. Výsledkem bylo K. H. Frankovo fiasko nejen u odbojářů, ale i u Američanů. K. H. Frank si velmi dobře uvědomoval, že po šest let budovaná německá mocenská struktura v Protektorátu vede k jistému krachu, to ho pravděpodobně vedlo k rozhodnutí promluvit dne 30.4.1945 k místnímu obyvatelstvu.⁸²

K. H. Frank se ještě pokusil o jednání s Českou národní radou, ovšem bezúspěšně. Celá situace se vyřešila 8. 5. 1945, kdy byl podepsán tzv. Protokol o provedení formy kapitulace německých branných sil v Praze. Protokol se týkal klidného odchodu německých vojsk z Československa. Konec války se uvádí ke dni 9. 5. 1945. Několik dní poté do Československa přicestoval Edvard Beneš s vládou. Lidé doufali, že se vše vrátí a plynule se naváže na období První republiky. Jak se však později ukázalo, realita byla odlišná a vývoj Československa se začal ubírat jiným směrem.

Co říci závěrem?

Přestože v Protektorátu existovala vláda, jejíž hlavou byl státní prezident, faktickou moc na okupovaném území měl ovšem někdo jiný, a to říšský protektor. Postupem času došlo k vybudování rozsáhlého systému německých úřadů, německých soudů, v oblasti státní správy i samosprávy, jejichž pravomoci se rozrůstaly v neprospěch autonomních protektorátních orgánů.

⁸² Celý projev K. H. Franka: BALOUN, P. *Projev K. H. Franka k českému národu(30.4.1945)*. [online]. Publikováno 14.5.2009. [citováno 9.3.2011]. Dostupný z: <<http://www.fronta.cz/dokument/projev-k-h-franka-k-ceskemu-narodu-30-4-1945>>.

Příchod Reinharda Heydricha do úřadu říšského protektora znamenal pro Čechy a Moravu doslova zkázu. Hlavním jeho cílem bylo zničení autonomie Protektorátu, k čemuž mu dopomáhaly jeho reformy. Po smrti Reinharda Heydricha bylo v započatých reformách pokračováno, přičemž na jejich realizaci se podíleli zejména zatupující říšský protektor Daluge a státní tajemník K. H. Frank.

Němcům se podařilo reformami ovládnout veškeré úřady v Protektorátu, nově vzniklo Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, v jehož čele stanul K. H. Frank a setrval zde až do konce války.

Ke zhodnocení celé nastíněné problematiky bych ráda uvedla, že souhlasím s těmi názory historiků, kteří říkají, že Protektorát nebyl státem jako takovým. Protektorát sice měl své území, měl vlastní obyvatelstvo, nicméně zde chybí jedna zásadní složka, a to nezávislá moc. Jak již bylo uvedeno výše, v Protektorátu existovaly autonomní orgány, ovšem ze své činnosti zcela podléhaly německým říšským orgánům, nelze tedy hovořit o nezávislosti autonomních protektorátních orgánů.

Do dnešní doby jsem měla rozporuplné názory na prezidenta Edvarda Beneše a jeho odchod do exilu v roce 1938. Jeho čin jsem považovala za zbabělý, přece opustil „svůj“ lid? Nicméně dnes mohu říci, že po studování literatury při psaní této práce jsem si věc ujasnila. I přesto, že prezident Edvard Beneš z republiky odešel, v zahraničí učinil řadu důležitých kroků, které českému národu pomohly k osamostatnění a postavení se opět na vlastní nohy.

Resumé

Although the period which is known as the Protectorate of Bohemia and Moravia last „only“ six years, is it the period which significantly affected the very lives in the former Czechoslovakia.

In the afternoon of the 14th of March 1939 departed Mr. President Emil Hacha along with Secretary of State Chvalkovsky to Berlin for talks with Hitler. Hitler had however at that time a clear conception: Czechoslovakia had become a means of military occupation of part of Germany, there should be established the Protectorate of Bohemia and Moravia. Hitler promised to Hacha that the Czechs will have their autonomy. May be that's why after long negotiations Hacha and Chvalkovsky eventually signed the document which put the fate of Czechoslovakia to Hitler's hands.

Czech lawyer Emil Sobota of „autonomy“ promised by Hitler said that is elastic, sparingly assessed even before the thought of that could be withdrawn at any time and for such withdrawal has been given in the very revenue base. As it turned out Sobota's interpretation was quite right. Autonomy since the early days didn't seem as complete as possible, as promised by Hitler to Hacha but showed up as autonomy without inalienable human rights. Hitler's promise that the Czechs will be scope for autonomous development was immediately disowned by the occupation of Bohemia by the German army. Also, there was a ban on posting of flags and use of national symbols.

During this six – year occupation of Czechoslovakia there were two lines of authorities. One line is called „autonomous“ protectorate authorities and the second line is called the imperial authorities.

Until now I have conflicting views on President Beneš and his departure into exile in 1938, his offense I thought was a coward, he abandoned „his“ people. However, today I can say that after studying literature in writing this paper I clarify the matter. Even though President Beneš went from the republic, abroad made a number of important steps that the Czech nation to help empower on their feet again.

This work is divided into ten chapters. On the pages I would try my best to describe how the Protectorate and the imperial authorities worked together and how they have interacted.

Přehled použité literatury

1. BALOUN, P. *Projev K. H. Franka k českému národu (30.4.1945)*. [online]. Publikováno 14.5.2009. [citováno 9.3.2011]. Dostupný z: <<http://www.fronta.cz/dokument/projev-k-h-franka-k-ceskemu-narodu-30-4-1945>>
2. BRANDES, D. *Češi pod německým protektorátem: okupační politika, kolaborace a odboj 1939 - 1945*. Přeložil Petr Dvořáček. 1. vyd. Praha: Nakladatelství PROSTOR, 1999. ISBN 80-7260-017-6.
3. CÍLEK R. – MOULIS M. *100 hodin, kdy umírala republika*. 1. vyd.. Praha: Nakladatelství EPOCHA, 2009. ISBN 978-80-87027-94-3.
4. ČVANČARA, J. *Heydrich*. Praha: Gallery, 2004. ISBN 80-86010-87-2.
5. ČVANČARA, J. *Někomu život, někomu smrt: československý odboj a nacistická okupační moc 1941 – 1943*. 3. doplněné vydání. Praha: Laguna, 2008. ISBN 978-8086274-81-2.
6. DESCHNER, G. *Reinhard Heydrich: Architekt totální moci*. Přeložil Vladimír Čadský. 1. vyd. Praha: Rybka Publisher, 2002. ISBN 80-86182-62-2.
7. ELIÁŠOVÁ, J. – PASÁK, T. – PASÁKOVÁ, J. *Heydrich do Prahy – Eliáš do vězení: dosud nepublikované svědectví z období protektorátu*. 1. vyd. Praha: Práh, 2002. ISBN 80-7252-058-X.
8. EYSSELT, E. *Trestní předpisy v úpravě rasové otázky*. Časopis Právník. 1942, č. 6.
9. FRAJDL, J. *Protektorát Čechy a Morava 1939-1945*. Moravská Třebová: Diatex, 1993. ISBN neuvedeno.
10. GEBHART, J. – KUKLÍK, J. *Dramatické i všední dny protektorátu*. 1. vyd. Praha: Themis, 1996. ISBN 80-85821-35-4.
11. GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa. I. (1914-1945)*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 8024610272.
12. HLAVÁČOVÁ, M. *Vývoj veřejné správy v Protektorátu Čechy a Morava v letech 1941-1943*. 2009. 108 s. Diplomová práce. Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., Katedra veřejné správy. Vedoucí práce Vladimír Čechák.
13. HLEDÍKOVÁ, Z. – JANÁK, J. – DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-709-1.

14. HOFFMANN, J. *Nové zákony a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. Ročník II. (1939-1945)*. Praha: V. Linhart, 1940. ISBN neuvedeno.
15. HONZÍK, M. *Za Heydrichem otazník*. 1. vyd. Praha: Práce, 1989. ISBN 80-208-0768-3.
16. IRVING, D. *Goebbels: pán myšlenek Třetí říše*. Přeložil Radim Šimek. Nakladatelství Jota, 2004. ISBN 80-7217-293-X.
17. JANÁK, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. 1. vyd. Praha: SPN, 1989. ISBN 80-04-21189-5.
18. KÁRNÝ, M. – MILOTOVÁ, J. *Sborník k problematice dějin imperialismu. Sv. 21. Anatomie okupační politiky hitlerovského Německa v Protektorátu Čechy a Morava*. Praha, 1987.
19. KÁRNÝ, M. – MILOTOVÁ, J. – KÁRNÁ, M. *Protektorátní politika Reinharda Heydricha*. 1. vyd. Praha: TEPS, 1991. ISBN 80-7065-064-8.
20. KNAPP, V. *Problém nacistické právní filozofie*. Reprint pův. vyd. z r. 1947 Dobrá Voda: Nakladatelství ALEŠ ČENĚK, 2002. ISBN 808647321X.
21. KRÁL, V. *Otázky hospodářského a sociálního vývoje v českých zemích v letech 1938-1945*. 3 svazky. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1957-1959. ISBN neuvedeno.
22. KRÁL, V. *Zločiny proti Evropě*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1964.
23. LACINA, K. – ČECHÁK, V. *Vývoj systémů veřejné správy*. Praha: Profesional Publishing. 2001. ISBN 80-86419-13-4.
24. LINHARTOVÁ, L. – MĚŠŤÁKOVÁ, V. – MILOTOVÁ, J. *Heydrichova okupační politika v dokumentech*. Praha: Český svaz protifašistických bojovníků, 1987. ISBN neuvedeno.
25. MALÝ, K. a kolektiv. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přepracované vydání. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-433-1.
26. MARŠÁLEK, P. *Protektorát Čechy a Morava*. 1. vyd.. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0302-0.
27. MARŠÁLEK, P. *Veřejná správa Protektorátu Čechy a Morava v letech 1939 – 1945*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Ediční středisko v nakladatelství Vodnář, 1999. ISBN 80-85889-26-9.
28. MASTNÝ, V. *Protektorát a osud českého odboje*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86432-56-4.
29. MOULIS, M. – TOMÁŠEK, D. *K. H. Frank: Vzestup a pád karlovarského knihkupce*. 2. doplněné vydání. Praha: Epoque, 2003. ISBN 80-86328-21-X.

30. MOULIS, M. – TOMÁŠEK, D. *Život plný nenávisti*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1977.
31. PASÁK, T. *Pod ochranou říše*. Praha: Práh, 1998. ISBN 80-85809-88-5.
32. PASÁK, T. *Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích z let 1939-1945*. Praha: Univerzita Karlova, 1980.
33. SCHELLE, K. *Československé dějiny státu a práva v dokumentech*. 6. díl. Období nesvobody (1939-1945). 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1993. ISBN 80-210-0746-X.
34. SCHELLE, K. *Organizace veřejné správy v letech 1848 – 1948*. Brno: Masarykova univerzita, 1993. ISBN 80-210-0792-3.
35. SCHELLE, K. *Vývoj veřejné správy v letech 1848 – 1948*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-25-4.
36. SCHELLE, K. – TAUCHEN, J. – HORÁKOVÁ, M. – SALÁK, P. *Protektorát Čechy a Morava – jedna z nejtragičtějších kapitol českých novodobých dějin (vybrané problémy)*. Brno: The European Society for History of Law, 2010. ISBN 978-80-904522-0-6.
37. SOBOTA, E. *Glosy 1939-1945*. 1. vyd. Praha: Jan Laichter, 1946.
38. ŠISLER, S. *Příspěvek k vývoji a organizaci okupační správy v českých zemích v letech 1939-1945*. Sborník archivních prací, 2. ročník, XIII. Vydala archivní správa ministerstva vnitra v nakladatelství Orbis, n. p. Praha, 1963.
39. VANĚČEK, V. *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945*. 3. doplněné vydání. Praha: Orbis, 1976. ISBN neuvedeno.
40. TEICHOVÁ, A. *Německá hospodářská politika v českých zemích v letech 1939-1945*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1998. ISBN 80-7079-153-5.
41. TOMÁŠEK, D. – KVAČEK, R. *Causa Emil Hácha*. 1. vyd. Praha: Themis, 1995. ISBN 80-85821-30-3.
42. UHLÍŘ, B. J. *Ve stínu říšské orlice: Protektorát Čechy a Morava, odboj a kolaborace*. 1. vyd. Praha: Aleš Skřivan ml., 2002. ISBN 80-864493-05-9.
43. VESELÝ, V. *Říšské právo v Čechách a na Moravě: soubor říšských právních norem platných v Protektorátu Čechy a Morava a příbuzných předpisů protektorátních*. Praha: V. Linhart, 1940. ISBN neuvedeno.
44. VRBATA, J. a kolektiv. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Díl II. Svazek č.1. Praha: Archivní správa ministerstva vnitra ČSR, 1989.

45. VRBATA, J. a kolektiv. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Díl II. Svazek č.2. Praha: Archivní správa ministerstva vnitra ČSR, 1988. ISBN 51387-2/2.